

ЕКОНОМИЈА БЕЗ КАМАТЕ

الإقتصاد بدون ربا

<Српски – Serbian – عربي>

др. Закир Наик

ذاكر عبد الكريم نايك

Превод и рецензија:

Амра Клиџа
Љубица Јовановић

ترجمة: عمرة داتسيتش
مراجعة: ليوبيتسا يوفانوفيتس

Економија без камате

Каже узвишени Аллах:

„Они који се каматом баве дићи ће се као што ће се дићи онај кога је додиром ђаво избезумио, зато што су говорили "Камата је исто што и трговина." А Бог је дозволио трговину, а забранио је камату. Ономе до кога допре поука Господара његовог - па се окани, његово је оно што је пре стекао, његов случај ће Бог да реши; а они који то опет учине - биће становници Пакла, у њему ће вечно да остану“.

Бог уништава камату, а унапређује милосрђа. Бог не воли ниједног неверника грешника.

Оне које верују и чине добра дела и молитву обављају и зекат¹ дају чека награда код Господара њиховог; и ничега они неће да се боје и ни за чим они неће да тугују.

О верници, бојте се Бога и од остатка камате одустаните, ако сте прави верници.

Ако не учините, ето вам онда, нека знате - рата од Бога и Посланика Његовог! А ако се покајете, остаће вам главнице иметака ваших, нећете никога да оштетите, нити ћете оштећени да будете.

А ако је у невољи, онда причекајте док буде имао; а још вам је боље, нека знате, да дуг поклоните.

„И бојте се Дана када ћете сви Богу да се вратите, када ће свакоме да се исплати оно што је заслужио - никоме криво неће да буде учињено“. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломци 275-281)

У име Бога, Милостивог, Самилосног.

„О верници, бојте се Бога и од остатка камате одустаните, ако сте прави верници. Ако не учините, ето вам онда, нека знате - рата од Бога и Посланика Његовог! А ако се покајете, остаће вам главнице иметака ваших, нећете никога да оштетите, нити ћете оштећени да будете.“ (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломци 278-279)

¹ Зекат је прописан годишњи део иметка који се издваја из имовине имућних људи а намењен је за сиромашне.

Дефиниција камате

Реч камата се у Кур'ану спомиње чак осам пута: Византинци, 39; Ен-Ниса, 161; Имранова породица, 130; Ел-Бекаре, 275, 276 и 278. Први пут се спомиње у следећем одломку:

А новац који дајете да се увећа новцем других људи неће код Бога да се увећа, а за милостињу коју уделите да бисте се Богу умилостили - такви ће добра дела своја да умногоструче. (Кур'ан, поглавље Византинци, одломак 39.)

Арапска реч риба (камата) значи увећање, вишак. У кур'анском контексту, риба значи забрањени вишак, тј. камата и зеленаштво. Када је објављен први одломак о камати, није садржао забрану, већ упозорење да од ње нема никакве користи. Та формулација је слична првом спомињању алкохола у Кур'ану, након чега је забрана алкохола остварена у три фазе:

Питају те о вину и коцки. Реци: "Они доносе велику штету, а и неку корист људима, само је штета од њих већа од користи." (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломак 219.)

Дакле, слично првом спомињању камате, алкохол није недвосмислено забрањен, већ је указано на његову штетност. Међутим, други одломак о алкохолу је строжији:

О верници, пијани никако молитву не обављајте, све док не будете знали шта изговарате. (Кур'ан, поглавље Ен-Ниса, одломак 43.)

Коначна и недвосмислена забрана алкохола је уследила у трећем одломку:

О верници, вино и коцка и кумири и стрелице за гатање су одвратне ствари, ђаволско дело; зато се тога клоните да бисте постигли оно што желите. (Кур'ан, поглавље Трпеза, одломак 90.)

Након што је овај одломак објављен, улицама Медине су текле реке алкохола, све посуде су испражњене и никада више нису напуњене њиме.

Када је објављен први одломак о камати, садржао је само опомену. Међутим, други одломак је строжији:

И због тешког насиља Јевреја ми смо им нека лепа јела забранили која су им била дозвољена, и због тога што су многе од Божијег пута одвраћали и зато што су камату узимали, а било им је забрањено, и зато што су туђе иметке на недозвољен начин јели. (Кур'ан, поглавље Ен-Ниса, одломци 160-161)

Већ у 130. одломку поглавља Имранова породица Узвишени каже:

О верници, бездушни зеленаши не будите, и Бога се бојте, јер ћете тако постићи оно што желите.

Данас неки покушавају да оправдају камату аргументујући овим одломком, тврдећи да Кур'ан забрањује само зеленаштво, али не и камату. Анализирајмо шта значи зеленаштво, а шта значи камата.

Према Оксфордском речнику, камата је износ новца додат на заложен новац, а зеленаштво је висок проценат камате на позајмљен новац. Међутим, као што сам већ рекао, кур'ански термин риба значи недозвољен прираст и вишак на првобитну суму новца. Овим су обухваћене обе забрањене категорије: и зеленаштво и камата, без обзира да ли се радило о малом или великом проценту.

Неки се правдају речима: "Камата је део трговине. Зато, не видимо ништа спорно у камати." Одговор на ову заблуду се налази у Часноме Кур'ану:

Они који се каматом баве дићи ће се као што ће се дићи онај кога је додиром ђаво избеумио, зато што су говорили: "Камата је исто што и трговина." А Бог је дозволио трговину, а забранио је камату. Ономе до кога допре поука Господара његовог - па се окани, његово је оно што је пре стекао, његов случај ће Бог да реши; а они који то опет учине - биће становници Пакла, у њему ће вечно да остану. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломак 275.)

Овде Бог јасно даје до знања да је дозволио трговину, а да је забранио камату. Сви који имају везе са прометом камате, завршиће као становници Ватре. У следећем одломку Узвишени каже:

Бог уништава камату, а унапређује милосрђа. Бог не воли ниједног неверника, грешника. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломак 276)

Неки, опет, покушавају да докажу да се у овом одломку мисли на риба ел-истилах, тј. када одредите камату на позајмицу у новцу, коју ће тај који је позајмио да искористи за куповину основних животних намирница. Друге врсте камате, кажу они, попут камате на штедњу у банкама и позајмице за бизнис, не спадају у забрањену камату. Анализирајмо шта Кур'ан каже о томе.

О верници, бојте се Бога и од остатка камате одустаните, ако сте прави верници. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломак 278.)

Кад је овај одломак објављен, Мухаммед, мир над њим, је рекао: **"Ја сам први који ће да поништи своја потраживања у камати према Аббасу ибн Абдул-Мутталибу, Бог био задовољан њиме."**

У предисламској Арабији функционисала су два система трговине. Први се звао мудареба. То је трговина у којој човек даје робу трговцу, а зарада на продату робу се дели. Други систем је био каматни: особа даје трговцу новац за потребе посла и потражује од њега фиксни износ камате.

Када су објављени одломци којима се забрањује камата, муслимани су се одрекли свих каматних потраживања, без обзира да ли су ел-истилах (камата на позајмице за основне животне намирнице) или нека друга врста камате. Зар мислите да је Аббас ибн Абдул-Мутталиб, Бог био задовољан њиме, био попут Јевреја, који су у оно време били зеленаша? Не. Он је давао позајмице само трговцима и на њих је потраживао фиксни износ камате. Након објављивања одломака о камати, одрекао се свих камата. Исто су учинили и остали муслимани.

Објава рата од Бога

Ако не учините, ето вам онда, нека знате - рата од Бога и Посланика Његовог! А ако се покајете, остаће вам главнице иметака ваших, нећете никога да оштетите, нити ћете оштећени да будете. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломци 279.)

Осим камате, Узвишени Бог у Кур'ану забрањује и друге пороке, попут алкохола, коцке, гатања и слично. Међутим, једини грех за који Бог објављује рат је камата. Ко сме да се усуди да изазове Бога и Његовог Посланика!? Ако сте умешани у пословање са каматом, већ сте их изазвали!

У наставку, Узвишени Бог каже:

А ако је у невољи, онда причекајте док буде имао; а још вам је боље, нека знате, да дуг поклоните. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломак 280.)

Осим у Кур'ану, камата је забрањена и у хадисима (казивањима) Божијег Посланика, мир над њим. Ел-Бухари бележи од Аише, Бог био задовољан њоме, да је Веровесник, мир над њим, након објављивања последњих одломака поглавља Ел-Бекаре, отишао у џамију и људима је забранио трговину алкохолом. Ибн Аббас, Бог био задовољан њиме, наводи: "Последњи објављени одломци су они о забрани камате." То су одломци из поглавља Ел-Бекаре, 275-281. Убрзо након објављивања тих одломака, Веровесник, мир над њим, је преселио на Други свет. Због тога, другови нису имали довољно времена да се упознају са детаљима шеријатских импликација забране камате. Омер, Бог био задовољан њиме, је рекао да би волео да је Веровесник, мир над њим, детаљније објаснио све у вези са три ствари: камате, хилафета и келале.²

Ипак, анализирајући све одломке о камати и веродостојне хадисе који говоре о њој, долазимо до довољно информација. По једној подели, постоје две врсте камате: риба ен-несиа, тј. камата на позајмицу за трговачку робу и риба ел-федаил, тј. размена једне врсте квалитетније робе за већу количину исте врсте робе. Ма колико врста камате имало, све су забрањене.

Имам Муслим, такође, бележи хадисе који забрањују камату, у 3. тому, поглавље број 623, хадиси 3.845-3.849.

Циљеви исламског економског поретка

Зашто Часни Кур'ан промовише економију без камате? Постоје четири основна циља исламског економског поретка:

- 1) економска стабилност у оквиру исламских принципа;
- 2) универзално братство и правда;
- 3) једнака расподела добара;
- 4) индивидуална слобода у контексту друштвеног благостања.

² Подела имовине некога ко није оставио наследнике. (оп. рец.)

Економска стабилност у оквиру исламских принципа

Часни Кур'ан каже:

Једите и пијте Божије дарове, и не чините зло по Земљи неред правећи! (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломак 60.)

О људи, једите од онога што има на Земљи, али само оно што је допуштено и што је пријатно, и не следите ђаволове стопе, јер вам је он непријатељ очевидни! (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломак 168.)

А кад се молитва обави, онда се по земљи разиђите и Божију благодат тражите и Бога много спомињите, да бисте постигли оно шта желите. (Кур'ан, поглавље Петак, одломак 10.)

Кур'ан подстиче људе да уживају у Божијим благодатима, у свему лепом што нам је Он дозволио. Ел-Бејхеки бележи хадис: **"Онај ко поштено зарађује, ради потреба своје породице и да би избегао прошење, и ко је пажљив према своме комшији, срешће Бога са лицем блиставим попут пуног Месеца."**

Ислам одвраћа од прошења. Веровесник, мир над њим, је рекао: **"Горња рука је боља од доње руке."** (Хадис бележи Ел-Бухари)

Такође, у хадису који бележи Ибн Маџе, Веровесник, мир над њим, каже: **"Најбоља зарада коју човек може да оствари је она од сопственог рада."**

Дакле, ислам подстиче људе да уживају у Божијим благодатима, да зарађују сопственим радом и да се уздрже од прошења.

Универзално братство и правда

Узвишени Бог у Кур'ану каже:

О људи, Ми вас од једног човека и једне жене стварамо и на народе и племена вас делимо да бисте се упознали. Најугледнији код Бога је онај који га се највише боји, Бог, уистину, све зна и није Му скривено ништа. (Кур'ан, поглавље Собе, одломак 13.)

Бог не издваја људе по полу, племену, боји коже, пореклу и богатству, већ по богобојазности. Током говора на Опроштајном ходочашћу, Веровесник, мир над њим, је рекао: **Арап није бољи од не-Арапа, нити је не-Арап бољи од Арапа, Осим по богобојазности."**

Часни Кур'ан каже о правди:

О верници, будите увек праведни, сведочите Бога ради, па и на своју штету или на штету родитеља и рођака, био Он богат или сиромашан, па Божије је да се брине о њима! Зато не следите страсти - како не бисте били неправедни. А ако будете криво сведочили или сведочење избегавали - па, Бог заиста зна оно што радите. (Кур'ан, поглавље Ен-Ниса, одломак 135.)

Зарад правде и истине, ако је неопходно, морамо да жртвујемо и сопствене интересе и интересе наших најближих, богатих и сиромашних.

Једнака расподела добара

Ислам се противи филозофији гомилања богатства од стране малог броја људи. Разлика између богатих и сиромашних мора да се смањи. У супротном, једни другима ће бити стални непријатељи. У ту сврху, ислам је развио систем зеката/милостиње. Сви који имају иметка који прелази границу нисаба, морају да удељују сиромашнима 2.5% свог иметка. Часни Кур'ан је прецизно навео све категорије корисника зеката:

Зекат припада само сиромасима и невољницима, и онима који га скупљају, и онима чија срца треба придобити, и за откуп из ропства, и презадуженима, и у сврхе на Божијем путу, и путнику. Бог је одредио тако! А Бог све зна и мудар је. (Кур'ан, поглавље Покајање, одломак 60.)

Категорија "на Божијем путу" се може поделити на неколико врста: они који чине позивање у веру (мисионари), који се у име Бога боре на бојном пољу, који изучавају исламске науке, па чак и они муслимани који, у име Бога, изучавају световне науке. У 7. одломку поглавља Прогонство се наводи разлог давања зеката и прецизно одређивање категорија његових корисника:

... да не би прелазило из руку у руке богаташа ваших.

Зекат је прописан да би се спречила циркулација новца само међу богаташима. Ако би давали зекат сви који су обавезни, на свету не би било гладних. Нажалост, чак ни муслимани не дају зекат како би требало, а неки уопште не дају. Када би сви имућни муслимани издвајали зекат за сиромашне, не би више било ниједног муслимана испод границе сиромаштва. Осим тога, ислам наређује да се незапосленима нађе посао и да им се зараде поштено исплате.

У вези са праведном расподелом иметка, ислам наређује поделу наследства широком кругу родбине умрлог, као што стоји у поглављу Ен-Ниса, одломци 11-12 и 176. Наследство не сме припадати само једној или двома особама, као што је данас пракса.

Индивидуална слобода у контексту друштвеног благостања

Према исламском учењу, сваки човек се рађа слободан. Нико, чак ни држава, не може да му ускрати или ограничи слободу. Свако људско биће је слободно, све док не учини нешто чиме губи то право, тј. док не угрози туђу слободу. По исламу, општи интерес је изнад индивидуалног. Такође, не сме да се ризикује улазак у велики губитак, да би се избегао мањи, као што ни велики профит не сме да буде жртвован за мали профит.

Зачарани круг

Економија са каматом доноси велики број зала. Због тога је она Кур'аном забрањена. Узимањем зајмова од банке, да бисмо започели неки бизнис, морамо да рачунамо на следеће: на цену производа којег продајемо, морамо осим висине профита, да додамо висину камате коју морамо да исплатимо банци на износ дуга. Тако се због камате у старту повећава цена производа. Ако цена производа расте, потражња на тржишту опада. Када потражња опада, смањује се обим производње. Смањени обим производње доводи до

редуковања потребне радне снаге, што на крају доводи до повећања незапослености - све због камате.

Камата доводи до великих социјалних неправди. Особа која узме каматни зајам од банке, мора да враћа фиксни износ камате без обзира да ли је пословала са профитом или губитком, па чак иако у некој несрећи изгуби кућу и породицу. То је велика неправда.

Посао без морала

У послу са каматом не постоје никаква морална начела. На пример, бизнисмен који жели да отвори подрум алкохолног пића ће лакше да добије повољан зајам од банке него човек који жели да изгради школу. Зашто? Зато што је банка заинтересована само за свој профит, а продавница алкохола има боље изгледе да ће да остварује профит и да ће на време да враћа зајам и камату. Банци је свеједно да ли отворате коцкарницу, кафану или школу. Током 80-их година 20. века, банке су подржале отварање хиљаде коцкарница широм света, јер су у њима виделе прилику за лак профит.

С времена на време, банке наглашавају своје учешће у неким корисним друштвеним пројектима. То је само маска, јер се главница њиховог посла не заснива на моралним начелима, већ на што већем износу камате.

Концентрација моћи

Савремене банке подстичу људе да новац остављају код њих. Милиони људи сву своју уштеђевину држе у банкама. То значи да се сав новац и сва моћ налазе у рукама малог броја људи - у рукама банкара. Ко контролише новац, контролише свет. Пошто највећи број банака припада Јеврејима, није тешко закључити у чијим рукама је сва финансијска моћ и ко контролише дешавања у свету. То је "заслуга" савременог банкарског система.

Исламско банкарство

Са друге стране, исламско банкарство је корисно из великог броја разлога.

Прво, нема никакве камате. Пословање се темељи на добицима и губицима. На тај начин, бизнисмени могу да рачунају само на трошкове производа, без урачунавања каматне стопе. То доводи до смањења цене производа. Смањивањем цене производа, повећава се потражња. Повећаном потражњом повећава се производња, што захтева већи број радне снаге. Исламски систем финансирања подстиче запошљавање и поштено зарађивање.

Социјална правда

У случају пословног губитка, исламска банка дели насталу штету са својим клијентом. У случају елементарне непогоде и велике несреће, клијент неће да трпи додатни

губитак због кашњења исплате рата и нарасле камате. Код банака на Западу, уколико касните са исплатом рата, поред основне камате морате да плаћате и казну за кашњење. Код исламских банака, оправданим кашњењем не трпите никакве додатне намете.

Моралан посао

У исламској банци не можете да подигнете кредит за бављење било којим послом који није у складу са верозаконем, тј. који је на било који начин штетан по друштво. Банка вам неће дати зајам за такав посао, па макар јој дали 100% свог профита. Дакле, у исламском пословању се води рачуна о моралним вредностима и подстичу се пројекти који су друштвено корисни, као што су изградња школа и болница.

Циркулација новца

Исламско банкарство вас не подстиче да на свој новац гледате као на божанство. Напротив, подстиче вас да улажете новац у посао, јер се исламска банка понаша као ваш партнер у послу.

Пошто се у исламском банкарству добитак и губитак једнако деле између бизнисмена, банкара и клијента, сва моћ није сконцентрисана у рукама малобројних појединаца, већ је једнако расподељена између наведених субјеката.

Велики грчки филозоф Аристотел је дао дивну дефиницију камате: "То је неприродна зарада коју производи новац, уместо радна снага."

Тачка разилажења

Упоредимо сада исламску са савременом теоријом профита. Постоје четири основна фактора производње: земља, радна снага, капитал и организација. Према савременој теорији, за земљу плаћате закуп. Исто је и у исламској теорији. За радну снагу плаћате дневнице, и по савременој и по исламској теорији. За капитал, према савременој теорији, плаћате камату. Према исламској теорији, делите добитак и губитак. По питању организације и савремена и исламска теорија се слажу: организација је задужена за прихватање последица добитка и губитка. Дакле, основна разлика између ове две теорије настаје код трећег фактора производње - капитала. Осим тога, исламска теорија не прави разлику између капитала и организације. Јер, новац са којим банка ради не припада њој, већ клијентима. Клијенти су, на тај начин, део организације. Новац који клијент позајми код банке и новац који заложу на чување у банци су део организације. Због тога, капитал и организација се не разликују у исламској теорији, већ су део целине. Заједничка основа им је подела добитка и губитка.

Принципи исламског банкарства

Исламско банкарство има пет принципа.

1. Тевхид - веровање у Божију једноћу.
2. Веровање да само Бог даје опскрбу.
3. Хилафет - човек је Божији намесник на Земљи.
4. Тезкијјех - чишћење, чистота.
5. Одговорност. За своја дела ћемо да полагемо рачуне на Судњем дану.

Када покрећете бизнис, морате да имате две битне ствари. Једна је капитал, а друга је идеја о инвестирању тог капитала. Најбољи пример сарадње ове две компоненте бизниса су Веровесник Мухаммед, мир над њим, и његова супруга Хатица, Бог био задовољан њоме. Она је располагала великом количином капитала, али није била у стању да се бави трговином и да послује. Веровесник, мир над њим, није имао пуно новца, али је имао сјајне идеје. Они су ујединили оно што поседују, тј. новац и идеје па су започели трговину. Сву зараду су праведно делили.

Шта клијент добија у исламској банци

Отварањем рачуна и залагањем новца у исламској банци, клијент добија услугу чувања новца. Банка послује тим новцем, уз дозволу клијента. У случају пословног губитка, клијент не трпи никакву штету. У случају позитивног пословања банке тим новцем, клијент не добија никакав проценат. Он у исламској банци добија само сигурност у чувању новца. Клијента исламске банке највише занима сигурност његовог новца, а не профит од самог полагања новца у банку. Верозакон дозвољава давање новца некоме на поверење, уз могућност да га можете вратити кад год хоћете. Залагањем новца, од исламске банке добијате штедну књижицу, помоћу које имате увид у стање на рачуну и могућност узимања потребне количине новца са рачуна.

Друга, још занимљивија димензија чувања новца у исламској банци је могућност учествовања у профиту који банка постиже. По верозакону, нема препреке да банка пребаци део профита на ваш рачун. Међутим, не смете тражити фиксни, тачно прецизни износ новца. Прихватате оно што вам банка даје. Са тим профитом располагете како хоћете, јер је то ваш новац. У сваком случају, основни интерес је сигурност вашег новца.

Посебан начин чувања новца у исламској банци је залагање новца с циљем инвестирања. Код других, савремених банака, ова категорија чувања се не разликује од прве. Међутим, у исламском економском систему постоји мудареба, тј. дељење профита и губитка. Навешћу вам пример који функционише у исламском банкарству у Малезији.

Малезија има најразвијенији исламски банкарски систем. Постоје исламске банке и у другим државама, али код њих су принципи делимично помешани са западњачким. За сада, једини банкарски систем који је 100% исламски је онај у Малезији.³ У систему мударебе држите новац у банци фиксирани временски период: три, шест, девет, дванаест месеци и тако даље. Новац који полагете у исламској банци се, у овом случају, даје бизнисмену. Такав клијент се зове сахибу-мал (поседаваоц новца) а банка је сахибу-амел

³ Податак из 1995. године. (оп. рец.)

(поседаваоц посла). Цели профит којег банка оствари, пропорционално се дели, у складу са претходним уговором. Код исламских банака у Малезији та пропорција је 7:3. 70% профита иде инвеститору/клијенту, а 30% банка задржава за себе. Ако, на пример, на годину дана заложите 1.000 рупија⁴ и банка од њих оствари профит од 100 рупија, ви добијате 70 а банка 30. Наравно, остаје главница од 1.000 рупија. Што је профит већи, клијент добија већу количину новца на свој рачун. Уколико банка не оствари никакав профит, остаје само главница. Ни банка ни клијент не добијају ништа. Међутим, у случају негативног пословања, трошкове губитка сноси искључиво клијент/инвеститор. Уколико, на пример, у току једне године буде остварено негативно пословање у износу од 100 рупија, ваш рачун ће бити умањен за тај износ, на име губитака у пословању. Наравно, и банка трпи губитак: због трошкова администрације, папирологије, закупа простора итд. Тако функционише исламско банкарство.

Финансирање пројекта

Дозвољено је да бизнисмен дође у исламску банку, образложи свој пословни пројекат и затражи од банке зајам од 50.000 рупија за временски период од шест месеци. До истека тог рока, бизнисмен очекује профит од 50.000 рупија. Након што банка анализира његов пословни предлог, рентабилност и могуће ризике, договориће се са бизнисменом о условима зајма. На пример, могу се договорити да 60% профита узима банка, а 40% бизнисмен. Кад се такав уговор склопи, не може да се негира или да се мења. Док се у савременим банкама преговара о каматној стопи, у исламској банци се преговара о стопи профита.

У случају да је споменути бизнисмен лично радно ангажован у извршавању свог пословног пројекта, има право да урачуна своју плату у трошкове зајма. Та плата остаје његова, док се остатак новца рачуна као административни трошак и трошак набавке средстава за рад.

По истеку уговореног рока зајма, и након што од 50.000 рупија одузме износ своје плате, бизнисмен враћа остатак основице. Осим тога, банка узима договорених 60% профита. Дакле, бизнисмен добија 40% профита и плату за свој рад у току реализације пословног пројекта. Што већи профит бизнисмен оствари, већа је добит и за банку и за њега, и обратно.

Банка нема право да се меша у пословне одлуке

У случају негативних резултата пословања, сав терет сноси исламска банка. Наравно, и бизнисмен је на губитку због утрошеног времена и ангажмана радника које је ангажовао на свом пројекту. Основна карактеристика мудареба система је та што банка нема право да се меша у пословну политику клијента. Може да тражи месечне извештаје о томе како послови напредују, али не сме да се меша у одлуке бизнисмена. На пример, ако бизнисмен одлучи да направи зграду од десет спратова, банка нема право да му сугерише

⁴ Званична валута у Индији. (оп. рец.)

да направи зграду од дванаест спратова, или да користи јефтинији материјал, не би ли тако остварио већи профит.

Мушарика — партнерство

Само у овом систему пословања, исламска банка има право да се умеша у пословне одлуке бизнисмена. Може да сугерише бизнисмену коју врсту робе да производи, колико спратова ће да сагради итд. У партнерство-систему бизнисмен улаже део сопственог капитала, а остатак улаже банка. У зависности од процентуалног удела капитала једне и друге стране, профит се дели у складу са тим. На пример, ако бизнисмен и банка уложе по 50% капитала у исти пројекат, обоје узимају по 50% профита. Међутим, није исто са трошковима негативног пословања. Веће последице сноси банка. Углавном, то износи 60% трошкова, док бизнисмен сноси 40% губитка.

Мурахеба - систем

У савременом банкарском систему, уколико желите да се бавите трговином, на пример, машинама из Јапана, морате да отворите рачун и да преко банке набављате робу. Банка наплаћује фиксни износ камате, без обзира на профит или губитак. У исламском банкарском систему је другачије. Уколико преко исламске банке, по повољним условима, набављате робу ради трговине, профит и губитак се деле у складу са договором.

Трансакција се може обавити у потпуности вашим новцем, али и новцем банке уколико га ви не поседујете. У том случају, банци враћате главницу и договорени износ профита. Профит се дели у зависности од тога колико је која страна уложила новца у куповину трговачке робе. Дакле, мурахеба-систем се може конбиновати са мудареба и мушарика-системом.

Ел-ицара - Лизинг

У савременој терминологији, ел-ицара се може превести као лизинг или одложено плаћање. Ако вам је потребна нека машина или аутомобил, али га не можете купити готовином, обраћате се исламској банци за помоћ. Банка је спремна да закупи за вас аутомобил у периоду који је обухваћен гаранцијом произвођача. На пример, гарантни период за неки аутомобил траје пет година. Исламска банка је спремна учествовати у закупу тог аутомобила, уз договорени износ профита. Ако ће изнајмљивање аутомобила коштати 3.000 долара, банка може тражити још 500 долара профита, тако да ће клијента све то укупно коштати 3.000 долара. Када се то подели на 60 месеци (пет година), месечна рата ће износити 50 долара. Тако и клијент и банка задовољавају своје интересе.

У случају да склопите договор да вам исламска банка омогући да три године отплаћујете рате, а да после тога остатак платите у готовини, аутомобил постаје ваш. Ако нећете, након три године аутомобил остаје код банке. Код савремених банака није тако. Савремена банка је осигурана хипотеком и каматном стопом, и не занима је аутомобил.

Карди-хасен

Ово је поседња врста система пословања у исламској банци. Кард је зајам, а хасен је леп. Ово је зајам који се даје сиромашној особи, без икакве камате или профита. У било ком савременом банкарском систему не постоји ништа слично карди-хасену. Данашње банке не дају бескаматни зајам сиромасима.

Исламска банка Малезије издваја 10% свог укупног профита за трошкове карди-хасена, кредита сиромашним људима који желе започети неки посао. Зајам се може дати на договорени период, на пример, две године. Након тог периода, клијент банци враћа само главницу новца, а од профита којег је остварио, банци даје колико жели. Није обавезан дати јој ништа ван главнице. Зато се овај тип пословања исламске банке зове карди-хасен/лепи зајам. Спомиње се у Часном Кур'ану:

Ко је тај који ће Богу драге воље зајам дати, па да му га Он многоструко врати? А Бог ускраћује и обилно даје, и Њему ћете се повратити. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломак 245)

Најбољи бизнис

Узвишени Бог каже:

Они који имања своја троше на Божијем путу личе на онога који посеје зрно из којег никне седам класова и у сваком класу по стотину зрна. А Бог ће ономе коме хоће дати и више; Бог је неизмерно добар и све зна. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломак 261.)

У савременој бизнис-терминологији, Бог обећава добит од 70.000 %. Који вам посао данас обећава толики профит? Узвишени Бог не обећава само то, већ каже: **...ономе коме хоће, даће и више.** Да бисте остварили толики профит, морате бити богобојазни, искрени, праведни и увек свесни да вас Бог гледа. Најбољи посао у који можете инвестирати је посао са Узвишеним Богом. Препоруке за такав посао су особине које смо споменули.

Наша последња молба је: Хвала Богу, Господару свих светова.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Позитивна нула

Питање: Ако ми исламска банка позајми новац на две године за неки посао, па након две године не остварим никакав профит нити губитак, има ли банка право узети ми позајмљени новац?

Одговор: Зависи од уговорених услова. Ако је уговором предвиђен фиксни период од две године, банка има право узети новац, без обзира да ли је остварен профит или претрпљен губитак. Међутим, уколико банка осећа да бисте са тим новцем у наредних пола године или годину могли остварити позитиван резултат, може период враћања зајма

продужити колико је потребно, у зависности од природе посла којим се бавите. У мудареба-систему, ако дође до негативног пословања, губитак сноси исламска банка, а не бизнисмен.

Стамбени кредити

Питање: Каква је разлика између стамбених кредита које нуде савремене и исламске банке? Да ли исламске банке нуде зајам онима који би да обезбеде кров над главом?

Одговор: Кад подижете кредит код савремених банака, морате учествовати у куповини у одређеном проценту, на пример 30 или 50 %, у складу са правилима банке. Остатак плаћа банка. На укупну суму коју банка уплаћује, зарачунава се камата, а затим се укупни збир подели на број месеци у току којих исплаћујете кредит. Основа оваквог система је камата. Дакле, банци враћате основицу плус камату. Самим тим, овакво пословање је у исламу забрањено.

У исламском банкарству, ствари стоје другачије. Постоји неколико начина да остварите куповину стана. Најпре, морате учествовати у куповини у одређеном проценту, на пример 25%. Осталих 75% плаћа исламска банка. Тих 75% укупне цене стана се дели на месечне рате, које морате да плаћате. Банка има право тражити одређену надокнаду за зајам у виду профита. Та сума се урачунава у месечне рате које морате да плаћате. Овде се не ради о камати, већ о профиту.

Ал-Амин банка у Бахреину има занимљив систем стамбених кредита. На основу мудареба-система, полажете свој новац у ову банку. Она тај новац инвестира, а ви добијате профит. Сав износ профита, заједно са главницом, улаже се у стан. Након три године, уколико није исплаћен укупан износ стана, договарате се о исплати остатка кроз месечне рате. Ово је, опет, базирано на профиту, а не на камати. Све што има везе са каматом је забрањено.

Забрањено у добротворне сврхе

Питање: Шта да радимо ако имамо новац од камате? Неки кажу да га треба уложити у јавна купатила.

Одговор: Као прво, уопште не смете бити умешани у посао са каматом. Ако се клоните камате, не постоји питање њене употребе. Не смете чувати новац у банкама које послују са каматом.

Претпоставимо да сте управо сазнали да је камата забрањена, покајали сте се и одлучили да се ослободите тог новца. Покајање има три услова: да схватите да је одређено дело забрањено, да одмах престанете са чињењем тог дела и да чврсто одлучите да то више не чините. Ако сте схватили да је камата забрањена, шта ћете да учините са тим новцем? Неки говоре да тај новац требате да дате за изградњу јавних купатила. Заиста не знам одакле им то. Камата је забрањена и сав новац од камате је забрањен. Има ли логике да неко ко дилује дрогу сав профит удељује сиромашним људима, надајући се да чини добро? Нема, јер је сам посао са дрогом забрањен. Забрањена је њена производња, продаја и

конзумирање, а самим тим и сва зарада од њене продаје. По истом основу, не можете држати новац у савременој банци, а износ камате удељивати за пројекте јавног добра, надајући се награди. Штета коју наносе дрога и камата је неупоредиво већа од наводне користи коју неко жели да оствари.

Дакле, немојте држати новац у банкама које послују са каматом. Ако сте то радили из незнања, па се покајали, нећете бити одговорни пред Богом. Али, морате се одмах ослободити од камате.

Узимање и давање камате су исто

Питање: Доказали сте, на основу Кур'ана и хадиса, да је узимање камате забрањено. Да ли је забрањено и давање камате?

Одговор: Исто као да сте ме питали: Ако је забрањено пити алкохол, да ли је забрањено продавати га? Наравно да јесте. У хадису који бележи Ахмед, Божији Посланик, мир над њим, је проклео десет категорија људи који имају посла са алкохолом. Кад је нешто по Кур'ану забрањено користити, онда је и стављање у промет истог забрањено. Исто је и са каматом. Ако сте ме пратили у току предавања, споменуо сам одломак који забрањује сваки вид пословања са каматом:

Они који се каматом баве дићи ће се као што ће се дићи онај кога је додиром ђаво избеумио, зато што су говорили: "Камата је исто што и трговина." А Бог је дозволио трговину, а забранио камату. (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломак 275.)

Овде се не спомиње давање или узимање камате, већ генерално сваки посао са каматом. У хадису који бележи Ел-Бухари стоји да је Абдуллах ибн Мес'уд, Бог био задовољан њиме, рекао да је Божији Посланик, мир над њим, **проклео и онога ко узима и оно га ко даје камату.**⁵ Одмах у следећем хадису који преноси Џабир, Бог био задовољан њиме, стоји да је Божији Посланик, мир над њим, **проклео онога ко узима камату, онг ко даје камату, ко је записује и сведоке у таквом послу.**⁶

Текући рачуни

Питање: У савременим банкама постоје текући рачуни, код којих се износ новца не увећава каматом, већ остаје фиксан. Каква је разлика између њих и текућих рачуна у исламском банкарству?

Одговор: Истина, код савремених банака постоји систем чувања новца, без његовог увећавања за износ камате, слично томе постоји и у исламском банкарству. Међутим, навешћу вам неколико предности отварања текућих рачуна у исламској банци.

Прво, новац којег чувате на текућем рачуну савремених банака се може користити за инвестирање у друштвено штетне пројекте, као што су коцкарнице, фабрике алкохолних пића и слично. На тај начин, помажете банкама у кварењу друштва. Уколико чувате новац

⁵ Сахихул-Бухари, хадис, бр. 3.880.

⁶ Сахихул Бухари, хадис, бр. 3 881.

на текућем рачуну у исламској банци, можете бити сигурни да ниједан динар неће бити уложен у друштвено-штетне пројекте. Сви пројекти исламске банке се регулишу верозаконским прописима.

Тако размишљају муслимани. Што се тиче немуслимана, они размишљају овако: "Не занима ме у шта ће бити уложен мој новац. Само хоћу да он буде сигуран." Шта за њега представља разлика у чувању новца у савременој или исламској банци? Одговор се налази у правним прописима везаним за банкрот банке. Уколико савремена банка банкрутира, из робних резерви се подмирују најпре потребе банке и носилаца пројеката, а тек касније њених клијената. Док се подмире њихове потребе углавном не остаје новца за клијенте. Зато, велике су шансе да никада нећете да добијете свој новац у случају пропадања савремене банке. Међутим, према прописима верозакона, исламска банка мора најпре да врати новац клијентима, а остатак искористити за своје потребе. Дакле, чак и у случају банкрутирања исламске банке, ваш новац је сигуран.

Да ли су "провизија" и камата исто?

Питање: Зар није замена теза када исламска банка узима "провизију" и профит, уместо камате коју узима неисламска банка, све је то трик да би се привукли клијенти муслимани?

Одговор: У зависности од пројекта, савремена банка вам наплаћује фиксну камату од 14-20%. У исламској банци, на трошкове администрације се приписује 8-14%. Да ли су ове две ставке, камата и провизија, исте? Нису. Ако сте пратили предавање, чули сте да се исламско банкарство базира на принципима поделе профита и губитка, а не на камати. Неисламску банку то не занима - она тражи фиксни износ камате. Административни трошкови код поделе профита и губитка у исламској банци се обрачунавају на крају фискалне године. Дакле, све зависи од кретања пословања. Наплата административних трошкова на крају године није фиксна. Осим тога, административни трошкови се смањују сразмерно броју клијената. Обзиром да се плата особља исламске банке исплаћује из административних трошкова, што је већи број клијената, трошкови клијената ће се смањивати чак до 9%. Наш задатак је да што више муслимана убедимо да инвестирају новац у исламске банке, да би се смањили административни трошкови и повећали износи профита које клијенти примају код мушарика-система.

Посао у неисламској банци

Питање: Смемо ли да радимо у савременој/неисламској банци?

Одговор: Сваки посао повезан са каматом је забрањен, небитно да ли је узимате, дајете или књижите. У предавању сам цитирао хадис који бележи Муслим под редним бројем 3881 у коме Божији Посланик, мир над њим, проклиње оне који узимају, дају и бележе камату, као и сведоке таквих уговора. Радећи у неисламској банци, постајете сведоци и рачуновође тих уговора. Због тога, забрањено је радити у неисламској банци.

Ако већ радите у неисламској банци и имате другу опцију, шансу да нађете други посао, одмах је напустите. Међутим, неко ко у неисламској банци прима знатно већу плату

од оне коју би примао на другом месту, правда се тиме да нема избора. Наравно да има избора! Мања плата није изговор. Због веће плате остају радити у неисламској банци и призивају рат од Бога.

Што пре можете, нађите други посао, чак и ако је тај други посао мање плаћен. Бог зна у чему је добро, а ви не знате. Можда касније добијете још боље плаћен посао од овог првог. Ако не добијете бољу плату на овом свету, на Будућем ћете сигурно бити награђени и нећете бити бачену у Ватру због камате, а бићете награђени до 700 пута више за све што сте потрошили на Божијем путу.

Међутим, уколико радите у неисламској банци са намером да научите систем функционисања банкарства у савременој економији и да касније отворите исламску банку, надамо се у Божију милост да вам такав посао није забрањен. Али, ако вам је намера неисправна и ако радите само за плату, знајте да радите забрањен посао.

Подмићивање и камата

Питање: Код нас постоје разни бирократски кругови, које морамо подмитити да би наши пословни пројекти прошли. Да ли се тај износ подмићивања рачуна као камата на износ који смо позајмили из исламске банке?

Одговор: Ако сам разумео питање, ради се о урачунавању и књижењу тог новца коришћеног за подмићивање, тј. ако остварим профит од 2.000 долара, али сам 50 долара дао као мито, коначни биланс профита је 1.950 долара. Пре свега, морате знати да је подмићивање у исламу строго забрањено, без обзира да ли то радили на дозвољеним или забрањеним новцем. Узвишени Бог каже:

Не једите имовину један другог на непоштен начин и не парничите се пред судијама да бисте на грешан начин и свесно део туђе имовине појели! (Кур'ан, поглавље Ел-Бекаре, одломак 188.)

Подмићивање је начин присвајања туђе имовине, што је по исламу забрањено. Не само да је узимање мита забрањено, већ су забрањени и његово давање и посредовање у томе, према хадису који бележи Ахмед ибн Ханбел.

Узевши у обзир став ислама према миту, ваше питање је сувишно. Исламски банкар вам никада неће свесно дати новац за подмићивање некога. Чак и ако преварите банкара, не можете да преварите Бога.

Животно осигурање

Питање: Да ли ислам дозвољава животно или било које друго осигурање? Ако не дозвољава, шта је алтернатива?

Одговор: Систем осигурања је веома стар. Људи из одређене заједнице улажу новац у исти фонд, одакле се финансирају одређене потребе неких од чланова друштва. То је веома добар концепт. Учењак Ел-Азхара из Египта је издао фетву, којом дозвољава осигурање аутомобила, али забрањује савремени систем животног осигурања. По

савременом систему, месечно или годишње издвајате одређену количину новца за осигуравајући фонд. У случају да вам се нешто лоше деси, па преживите, добијате износ који се без сумње може окарактерисати као камата. Све што укључује камату, без обзира о каквој врсти осигурања се радило, забрањено је.

Осигуравајуће компаније код нас функционишу у оквиру каматног система. Ако након одређеног временског периода немате никакве потребе за осигурањем, можете узети сав уложени износ, плус одређени проценат профита. Одакле осигуравајућим компанијама профит? Он потиче од њиховог улагања у послове са каматом. Уколико постоје компаније које не функционишу на такав начин, већ на темељу праведне расподеле средстава, у том случају је осигурање код њих дозвољено.

Ако можете основати исламску банку, можете ли основати осигуравајућу компанију базирану на принципима исламског верозакона? Наравно да можете. Муфтија (онај који издаје правна мишљења) из Пакистана је дао лепо мишљење о томе, где каже да муслимани, чак, морају имати осигуравајуће компаније на принципима исламског верозакона. То значи да треба улагати у такве осигуравајуће компаније, које би наш новац инвестирале у неки посао по мудареба-систему. Један део профита обавезно иде у фонд који се зове вакуф (задужбина), из кога се финансирају медицинске и друге потребе које подлежу осигурању, а остатак се додељује као премија осигураницима. Тиме је главница вашег уложеног новца нетакнута.

У савременим осигуравајућим кућама, уколико након неколико месеци престанете плаћати месечне рате за осигурање, претходно дат новац вам више не припада, није ваш. У исламском систему, све што сте уложили - ваше је. Међутим, пошто осигуравајуће компаније могу имати проблема са враћањем новца, у уговору на самом почетку углавном стоји да новац можете повратити тек након истека фиксног периода од четири или пет година, колико би иначе требао трајати осигуравајући циклус.

Принципи и услови интеракције између исламске осигуравајуће компаније и њених клијената су јако широки и дозвољавају много начина дефинисања уговора.

